

A MENHÁZ VAGY ISPOTÁLY

[Litke, Dózsa út 50.; Hrsz.: 775]

A gr. Koháry-család építtette 1725-ben a beteg vagy munkából kiöregedett uradalmi cselédek számára. Tizenkét személyt tudtak benne egyszerre elhelyezni. Életük végéig teljes ellátásban részesültek (ruházatot és lábbelit is kaptak).

Az épület barokk stílusú, hosszú, földszintes, két derékszögben egymáshoz csatlakozó épület-szárny, két utcával határolt területen. A két szárny udvari részén eredetileg vaskos, falazott pilléres-mellvédes, árkádos folyosó, félköríves nyílásokkal. A szobák bejárata a folyosóról nyílt.

Fotó: Szilágyi Nándor, 1980.

Az utca felőli oldalon barokk, apácarácsos ablakok, hasonlóak a szemben lévő Plébánia épületén lévőekkel. Az épület termei boltívesek.

Külső képe : nyeregtetős, a déli szárny gerincvonala közepén már alacsonyabb szintű.

A XIX. században több esetben is pusztított megyénkben a kolera, így Litkén is. A legsúlyosabb az 1831-ben terjedő járvány volt. A lakosság egészségi állapota rossz volt, ellenálló képessége csökkent a gyenge termés, az éhínség, az alultápláltság következtében, így magas volt a megbetegedések száma.

A járvány idején a litkei Menház kórházként is működött, bár orvosi ellenőrzés és szakápolók nélkül (*ispotály*: a kórház régies magyar elnevezése).

Szükségességét bizonyítja, hogy még 1840. január 13-án, Huszár József első alispán elnöklete alatt tartott megyei közgyűlés jegyzőkönyve szerint a 20. szám (napirend) alatt is tárgyalták „A litkei kórház állapotát”-t.

A község lakói ezért nevezik az épületet Ispotálynak is. Az előtte lévő kis liget hét kocsányostölgy fáját 1896-ban, a Millenniumi ünnepségek keretében ültették a falu lakói, emléket állítva a honfoglalásnak, a honfoglaló hét vezérnek. A Szent István szobrot 1902-ben állították, de a Szent István tér elnevezést hivatalosan csak 1938-ban, első királyunk halálának 900. évfordulója alkalmából kapta.

A Menház épületének egy részét a Koháry-Coburg féle Alpítvány bérbe adta az 1901-ben megalakult „Litke és Vidéke Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetnek” (Hangya). Vezetője Saskeőy Ferenc litkei plébános, tb. kanonok, szentszéki tanácsos. Vezetése alatt a Hangya Szövetkezet eredményesen működött.

Az esztergomi Főkáptalan leiratot intézett a litkei képviselőtestülethez 1926-ban:

„A Koháry menház alapítványi összege devalválódás folytán a teljesen dűledezésben lévő menházat a Főkáptalan nem képes jó karba hozatni, s azt tovább fentartani. Mégis, hogy a menház eredeti rendeltetésében megtartható legyen, felhívja Litke községet, hogy szegényház gyanánt vegye birtokába és mint ilyet tartsa fenn.”

A képviselőtestület 1926-ban többek között ezt is megtárgyalta, majd egyhangúlag elfogadta az esztergomi Főkáptalan ajánlatát. Tette ezt *„mert a községnek, mint erkölcsi testületnek még áldozatok árán is szociális kötelezettsége, hogy az épület, oly hosszú időn át – nemes szívű alapítója inteniói szerint igazán emberbaráti célt szolgált, s mert ilyen minőségében anyagi okok miatt meg kellene szűnnie – továbbra is eredeti rendeltetéséhez híven szegényház gyanánt fennállhasson”*.

Ezért 1927-ben, az akkori litkei esperes-plébános Fejér Miklós közbenjárására a Hangya Szövetkezet megvásárolta az addig bérelt romos épületrészt 2400,- pengőért. Mint az Alapítvány gondozója, rendbehozatta a maradék, alacsonyabb déli szárnyat (új tető is készült, mert tűzvész is pusztított). Ekkor még két gondozott, egy férfi és egy nő élt ott. Az anyagi gondok növekedését jól mutatja, hogy míg korábban a férfi gondozottak évente egy pár bakancsot, a nők egy pár csizmát kaptak, az 1920-as évek elejétől már csak a lábbelik talpalását tudták vállalni. (Az egyik női ápoló Mohalik Apollónia volt, aki 1921. december 19-én halt meg végelgyengülésben.)

Az épület külső és belső képét az új tulajdonos a benne működő üzletek igényei szerint megváltoztatta. Az árkádok egy részét befalazták, ablakokat szüntettek meg. Az utca és a tér felőli oldalon bejáratú portálokat nyitottak. A belső tereket is átalakították.

Az 1960-as évek közepén a teljes épület a Litke és Vidéke Általános Fogyasztási, Értékesítési Szövetkezet birtokába került. Vegyesbolt, élelmiszerbolt, a déli szárnyban pedig 1976-ig a körzeti ÁFÉSZ iroda működött. Jelenleg az épületben már csak a Palóc Coop Zrt.-hez (Szécsény, Rákóczi út 78.) tartozó élelmiszerbolt található. Az üzletben a boltív még mindig szép és jól látható.

2016-ban a régi Menház és Ispotály épülete megváltozott külsővel és tatalommal, de 291 évesen is „szolgálja” a szintén megváltozott Litke község lakóit.

